

ערב פסח שחל בשבת

מהדורת שיינברג

ליל הסדר במוצאי שבת עשוי להיראות "מלחיץ" ומסוכן, אולם למעשה זהו זמן נפלא: בכל השנים מגיעים לליל הסדר מותשים מתוך עבודה ועמל, והפעם - מגיעים לליל הסדר מתוך נחת ורוגע. בכל השנים מגיעים לליל סדר מתוך ימי החול, הפעם מגיעים לליל הסדר מתוך קדושת השבת! יש לנו הזדמנות מיוחדת דווקא השנה לזכות לליל סדר מרומם ומיוחד, מתוך קדושה, רוגע והכנה רוחנית נאותה.

סעודות השבת כשערב פסח חל בשבת - הצעה מעשית

בישולים לשבת

- מומלץ לבשל את האוכל **בכלי פסח או בכלים חד פעמיים** (עדיף להעביר לתבניות חד פעמיות, כי לא שוטפים את הסירים בשבת).
- מומלץ לאכול בכלים חד פעמיים (ובפרט שכיום יש כלים חד פעמיים יפים).
- גם האשכנזים יכולים לאכול קטניות בשתי הסעודות הראשונות (ורצוי שיאכלו בכלים חד פעמיים).
- קונים פיתות או מאפה לחם אחר שאינו מתפורר, ואוכלים בכלים חד פעמיים.
- אם יש חשש שילדים יסתובכו עם חמץ, ניתן לאכול כביצה פת בתחילת הסעודה, ואחר כך לסלק את הלחם מן השולחן.
- לברכת המזון כדאי שתהיה מעט פת (אפילו בשקית ניילון) על השולחן.

שבת בבוקר

- משכימים להתפלל, כדי להספיק לסיים את התפילה ולאכול בנחת לפני סוף זמן אכילת חמץ.
- יש לסיים את אכילת החמץ עד השעה סוף השעה הרביעית (10:10). לכן, לאחר התפילה כדאי לקדש ולאכול **ארוחת בוקר קצרה אך משביעה עם פיתות או חלה וסלטים**. בימינו, שיש ממרחים, דגים מעושנים, פסטרמה וכדומה, רצוי לשלב אותם בסעודה וכך להפוך את הסעודה לסעודה נאה המכבדת את השבת.
- כדאי מראש לקנות רק מעט חלה או פיתות לשבת.**
- שאריות החמץ:** אם נשאר לחם מן הסעודה, שופכים עליו חומר פוגם (כגון אקונומיקה או נוזל לניקוי כלים) באופן שיפגום את כולו, או מפוררים לפירורים, וזורקים לשירותים (או לפח האשפה הציבורי בחוץ).
- מבטלים את החמץ** ("כל חמירא..." - בנוסח ביטול חמץ של הבוקר). יש לסיים את הביטול עד השעה סוף השעה החמישית (11:27).
- מי שקם מאוחר** ויכול להספיק להתפלל, לקדש, לאכול כביצה פת, לנער בגדיו ולבטל את החמץ בזמן - יעשה כך. מי שקם מאוחר יותר, יכול לקצר בתפילת שחרית כדי להספיק לקדש ולאכול כביצה פת לפני סוף זמן אכילת חמץ. ואם אין לו מספיק זמן כדי להתפלל ואחר כך לאכול - יתפלל כרגיל ויותר על פת בסעודת שחרית. ואם יש לו מצה עשירה - יעשה במקרה זה סעודת שחרית עם מצה עשירה (כדעת המקילים לאכול מצה עשירה עד שעה עשירית) אין הכוונה לעוגיות מצה עשירה אלא למצות של ממש שנילושו במי פירות וכתוב עליהן שהן מצה עשירה.

שיעורים ולימוד תורה

כיוון שבין סיום ארוחת הבוקר לשעת המנחה יש כשעתיים-שעתיים וחצי פנויות, ללא ארוחות ותפילות, **כדאי לארגן בשעות אלו בכל קהילה שיעורים למבוגרים, לנוער ולילדים**, וכן לימוד "אבות ובנים".

סעודה שלישית

- ניתן לאכול סעודה שלישית כחצי שעה לאחר חצות היום (13:16)
- משעה זו ניתן גם להתפלל מנחה, ועדיף להתפלל לפני שאוכלים סעודה שלישית.
- הסעודה יכולה להיות **ארוחת צוהריים גדולה** הכוללת בשר, דגים או פירות (וכך לא יהיו רעבים מאוד בליל הסדר), **אך כמוכן ללא חמץ**. מותר לאכול בסעודה זו קניידלאך, ויש מן הספרדים שעושים סעודה זו עם מצה עשירה. במקרים אלו צריך להתחיל את הסעודה לפני תחילת השעה העשירית (15:49).
- כמוכן יש לשים לב לא לאכול סמוך מידי לליל הסדר, כדי שנאכל מצה לתיאבון).
- קעת יש זמן למנוחה לפני הסדר (צאת הכוכבים - 19:33)

קיצור דיני ערב פסח חל בשבת

שבת שלפני פסח (ז' בניסן)

- דרשת שבת הגדול:** דרשת שבת הגדול נאמרת בשבת זו כדי להכין את השומעים לקראת הפסח.
- ויהי נועם:** במוצאי שבת זו אומרים "ויהי נועם" ו"ואתה קדוש", משום שכל ימות השבוע מותרים במלאכה.

תענית בכורות

מתענים תענית בכורות ביום חמישי, וניתן להקל ולהיפטר ממנה על ידי השתתפות בסעודת מצווה (גם מי שלא נוהג כך בשנים רגילות).

בדיקת חמץ, ביטולו וביעורו

- בדיקת חמץ:** בודקים חמץ בברכה ביום חמישי בערב (אור ליום שישי), ולאחר הבדיקה מבטלים את החמץ כרגיל (מי שלא בדק ביום חמישי - יבדוק ביום שישי, אך לא בשבת).
- ביעור חמץ וביטולו:** ביום שישי בבוקר שורפים את החמץ עד סוף השעה החמישית (11:27). כבכל שנה, אך לא מבטלים אותו (ואם לא מתכוון לאכול יותר חמץ (מפני שיאכל בשבת מצה עשירה), יכול לבטלו כעת).
- מותר להמשיך לאכול חמץ ביום שישי גם לאחר הביעור.
- בשבת צריך לבטל את החמץ לפני סוף השעה החמישית (11:27).

מכירת חמץ

מותר להשתמש בחמץ שמתכוונים למכור עד זמן ביעור חמץ (בשבת). כיוון שלפי חלק מנוסחאות המכירה החמץ נמכר ביום שישי ללא החמץ שבו משתמשים בשבת, ובחלק מן הנוסחאות כל המכירה חלה בשבת עצמה לאחר סוף זמן אכילת חמץ.

עם זאת, רצוי להגדיר מראש מהו החמץ המיועד לאכילה בשבת ולא למכור אותו במכירת חמץ, ובשבת עצמה להשתדל לסיים את כל החמץ, ואם נשאר ממנו מעט - להשליך לאסלה או לשפוך עליו חומר פוגם וכדומה.

ההכנות לליל הסדר ולפסח

- הגעלת כלים:** מותר להגעיל כלים במשך כל יום שישי.
- צריך לסיים את כל ההכנות לליל הסדר לפני שבת** (בדיקת חסה מתולעים, צליית זרוע וביצה, גירוד חזרת, כתישת מרכיבי החרוסת, הכנת מי מלח). בשבת עצמה אסור להכין שום דבר לקראת ליל הסדר. מה שלא הספיקו להכין לפני שבת - יש להכין ביום טוב ולא בשבת.
- שעון שבת:** יש לכוון את שעון השבת מערב שבת כך שהאורות יכבו רק אחרי שעת הסיום של ליל הסדר. מי ששכח לכוון את שעון השבת לפי זמני ליל הסדר יכול, לאחר כניסת החג, להאריך את זמן ההדלקה כדי שיתאים לליל הסדר.
- סידור שולחן הסדר וחימום המאכלים:** אסור לסדר את השולחן לקראת ליל הסדר לפני צאת השבת (מותר לנקות ולסדר דברים המועילים גם לשבת עצמה). כמו כן אין לחמם את התבשילים לליל הסדר אלא במוצאי שבת, לאחר אמירת "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".
- הכנת הנרות לליל פסח:** בערב שבת יש להדליק נר נשמה (רצוי של 48 שעות) שממנו ידליקו את הנרות ביום טוב. לאחר שאומרים "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" יש לסדר את נרות החג ולהדליקם. מותר להוציא את חתיכת הפח שנתרת מהנר הקודם שכבה, אף שהיא מוקצה, משום שזהו טלטול לצורך אוכל נפש.
- שינה בשבת:** מותר לישון בשבת גם אם מטרת המנוחה היא לצבור כוחות לליל הסדר, אך אין לומר זאת במפורש.

תפילות שבת

- משכימים להתפלל שחרית בשבת כדי להספיק לסיים את הסעודה השנייה עד סוף השעה הרביעית (ומטעם זה לא מוסיפים עליות לקריאה בתורה).
- הפטרה: מפטירים "וערבה לה" כמו בכל שבת שלפני פסח. ולמנהג הגר"א מפטירים בהפטרת הפרשה הרגילה.

ליל הסדר

- באופן כללי ליל הסדר מתנהל בשנה זו כרגיל. אולם יש כמה הבדלים הנובעים מן העובדה שזהו גם מוצאי שבת.
- תפילת ליל החג:** בשנה זו לא מקבלים את החג מוקדם (אך בשעת הדחק יש אפשרות להקל), ומאידיך אין לאחר את התפילה אלא מתפללים ערבית מיד אחרי צאת הכוכבים, כדי להתחיל מוקדם ככל שניתן בליל הסדר.
- בתפילת ליל יום טוב מוסיפים "ותודיענו" (מי ששכח לא חוזר, אך אם רוצה לעשות מלאכה לפני ההבדלה שבקידוש, כגון לערוך את שולחן הסדר וכדומה - יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש").
- הדלקת נרות בליל פסח:** האישה מדליקה את נרות החג רק לאחר שיצאה השבת, ולאחר שאמרה "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" או התפללה ערבית ואמרה "ותודיענו".
- הקידוש בליל הסדר:** בקידוש מוסיפים גם הבדלה, וסדר הברכות הוא יקנה"ז: יין ("בורא פרי הגפן"), קידוש ("אשר בחר בנו"), נר ("בורא מאורי האש"), הבדלה ("המבדיל בין קודש לקודש"), זמן ("שהחיינו").
- אישה שמדליקה נרות וגם אומרת בעצמה את הקידוש, המנהג הוא שמברכת שהחיינו בהדלקת נרות, ולכן עליה לזכור לא לברך שהחיינו פעם נוספת בקידוש (ויש נוהגות לברך בקידוש פעם נוספת שהחיינו).
- נר הבדלה:** המנהג המקובל הוא שלא מדליקים נר מיוחד להבדלה אלא מקרבים מעט את השלהבות של נרות החג זה לזה, או מקרבים גפרור לנר נשמה (ולאחר מכן מניחים אותו בצלחת, שייכבה מעצמו). ויש שנהגו לקרב את הנרות מבלי לחבר את השלהבות, מחשש לגרם כיבוי.
- נוסח ברכת "אשר גאלנו":** בשנה זו לדעת הרבה פוסקים חותמים בברכת מגיד בנוסח "מן הפסחים ומן הזבחים", וכך נוהגים רוב האשכנזים (ובקרוב הספרדים יש שמשנים את הנוסח ויש שאינם משנים).